

SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM

Aydınlık Dergisi, 15 Ocak 2006

Yıldırım Koç

Türkiye’de işçi sınıfı ve sendikacılık hareketinin güncel sorunlarından biri, ABD ve AB emperyalizminin doğrudan veya IMF ve Dünya Bankası aracılığıyla dayattığı sosyal güvenlik reformudur. “Reform” adı altındaki uygulamaların amacı, özellikle azgelişmiş ülkelerde kamu eliyle gerçekleştirilen sosyal güvenlik sisteminin zayıflatılması ve mümkün olduğu yerlerde de çöktürülmesidir. Bu köklü düzenlemeler, neoliberal saldırının bir parçasıdır. Ancak Türkiye’deki durumun ayrı bir özelliği vardır. Geçen haftaki yazımda da belirttiğim gibi, sosyal güvenlik Türkiye’de ulusumuzun oluşturulmasında ve ulusumuzla devletimiz arasındaki bağın güçlendirilmesinde önemli araçlardan biri olmuştur. Şimdiki saldırı, salt bir neoliberal amaçla değil, aynı zamanda ulusumuzu unsurlarına ayırıştırmak ve halkımızla devletimiz arasındaki bağları zayıflatmak için dayatılmaktadır.

Bu saldırının kapsamının anlaşılabilmesi için, sosyal güvenliğin gelişimindeki dinamiklere bakmakta yarar var.

Beklenmedik risklere karşı kişinin korunmasında bireysel tasarrufa dayalı sistemlerden, işveren katkılı ve riskin paylaşıldığı (dayanışmacı) havuz sistemine geçişte önemli isim, Almanya’da Bismarck’tır. Bismarck’ın 1880’li yıllarda sosyal güvenlikte önemli bir adım atmasının iki önemli nedeni vardı. Bu yıllarda Marksistlerin yönetimindeki Alman Sosyal Demokrat Partisi her geçen gün daha da güçleniyordu. Bu örgütün ve onunla bağlantılı sendikaların çalışmaları 1878 yılında yasaklandı. Birinci neden, sisteme yönelik tehditti; bir alternatifin varlığıydı. İkinci neden, yeni kaynakların yaratılmasıydı. Almanya bu yıllarda devlet öncülüğünde güçlü bir sanayileşme gerçekleştirdi ve sömürgeler elde etti. Bu süreçte yaratılan ek kaynaklar, sosyal güvenliğin finansmanında kullanıldı. Alman sosyal güvenlik sistemi işçi sınıfının mücadelesi sonucunda elde edilen bir kazanım değildi; tam tersine, dönemin sosyalistleri bu sosyal güvenlik sistemine karşı çıktılar. Ancak güçlü bir alternatifin tasfiye edilme çabaları ve yaratılan ek kaynaklar, sosyal güvenlik alanında dünyadaki ilk önemli atılımlara yol açtı. Sosyal güvenlik, emperyalist sömürüyü desteklemeleri için işçi sınıfına verilen bir “sofra artığı” idi.

Sosyal güvenlikte ikinci dönüm noktası, İkinci Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşti. Bu yıllarda hazırlanan Beveridge Raporu gelişmelere yön verdi. Ancak sosyal güvenlik sistemi, Lord Beveridge bu raporu hazırladı diye bir atılım yaşamadı; bu atılım yaşanacaktı, Lord Beveridge’in ünlü raporu (“beşikten mezara kadar sosyal güvenlik”) mevcut duruma en uygun öneriydi (neden sonuç ilişkisiyle dalga geçen güzel bir deyişimiz vardır: Allah’ın hikmetine bak, her su değirmeninin yanından bir dere akıtmış, denir. Sosyal güvenlik sistemindeki değişimi Beveridge’in raporuna bağlamak da bu niteliktedir). İkinci Dünya Savaşı sonrasında sosyal güvenlik yaygınlaştı ve sosyal güvenliğin finansmanına devlet de katılmaya başladı. Bunu gerekli ve mümkün kılan etmenler, İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünyanın üçte birinin komünist partilerin yönetimi altına girmesi ve 1970’li yıllara kadar yaşanan altın çağda ekonomik krizin olmamasıydı. Bu dönemde, sosyal güvenliğin tümüyle vergi gelirleriyle finanse edildiği uygulamalara da geçildi.

1970’li yıllarda başlayan ve günümüzde devam eden saldırı da yine gereklilik ve kaynaklarla bağlantılıdır.

1975 yılında Helsinki Nihai Senedi imzalandı ve yumuşama (detante) başladı. 1985 yılında Gorbaçov SBKP genel sekreterliğine getirildi. 1989-1991 döneminde Sovyet sistemi çöktü. Emperyalizm, Çin’in bu yıllardaki hazırlığını yeterince kavrayamadı ve komünist alternatiften

kurtulduğuna inandı. Tehdit algılaması değişince, sosyal güvenliğe duyulan gereksinim de azaldı.

1970'lerden itibaren finansman sıkıntısı başladı. Bunun bir nedeni, ekonomik durgunluk ve krizlerdi. Diğer neden, yeni teknolojik atılımlarla, ulusötesi şirketlerin üretim birimlerini, istihdam olanaklarını ve kar gerçekleştirmelerini azgelişmiş ülkelere kaydırmalarıydı. Böylece devletlerin vergi gelirlerinde ve sosyal güvenlik kuruluşlarının prim gelirlerinde önemli azalmalar oldu. Ayrıca, yapısal işsizliğin artması ve kaçak işçiliğin yaygınlaştırılması da vergi ve sosyal güvenlik primi gelirlerini azalttı.

Diğer taraftan, sosyal güvenlik sistemlerinin giderleri ve toplam maliyetleri arttı. Tıptaki gelişmelerle, geçmişte tedavisi mümkün olmayan ağır hastalıkların tedavi edilebilmesi olanaklı kılındı; ancak bu tedavi uzun süreli ve pahalıydı. Sağlık hizmetlerinin giderleri bu nedenle ciddi biçimde arttı. Ortalama mr uzadı. Bu etmene bağlı olarak emeklilik sistemleri sıkıntıya girmeye başladı. Diğer taraftan, işsizlik artınca ve yapısal bir nitelik kazanınca, sosyal güvenlik gelirlerinin azalmasının yanı sıra, işsizlik deneği ve yardımları da sisteme yk olmaya başladı.

Tüm bunlara ek olarak, ulus devletleri parçalamak isteyen emperyalist gler, halkla devlet arasındaki bağları güçlendiren sosyal güvenlik sistemlerini tasfiye etme çabalarını yoğunlaştırdı.

Bugün sosyal güvenlik alanında yaşanan saldırı, çok kapsamlı değişikliklerin ve planların parçasıdır. Sosyal güvenlik, ancak bu bütünlük içinde değerlendirilirse, savunulabilir ve geliştirilebilir. Bu etmenleri dikkate almayan tartışmalar, kahve sohbetini geçemez